

Eugenia Scarvelis Constantinou, *Thinking Orthodox: Understanding and Acquiring the Orthodox Christian Mind*

Chesterton, IN: Ancient Faith Publishing, 2020.

404 стр.

ISBN 978–1–944967–70–3

Евгенија Константину (Eugenia Scarvelis Constantinou), дугогодишњи професор на Универзитету Сан Дијего у Калифорнији, поседује два мастера из теологије и докторат из 2008. године одбрањен на Универзитету Лавал у Квебеку (Канада) на тему: *Андреј Кесаријски и Ошкровење у древној источној Цркви*. Треба поменути да је управо она прва личност која је са грчког на енглески језик превела коментар Андреја Кесаријског: *Коментар на Ошкровење Андреја Кесаријског* у едицији *Оци Цркве* (Fathers of the Church Series, Volume 123, Catholic University of America Press). Осим тога, она је и водитељка подкаста под називом “Search the Scriptures” на Ancient Faith Radio (AFR).

У књизи о којој је реч Евгенија Константину има намеру да објасни шта значи „православни менталитет“ или „начин размишљања“. Књига је вишеслојна и тематски веома богата, али исти-

чу се две велике целине: поређење православног „менталитета“ са протестантским и римокатоличким и покушај скицирања основних карактеристика православне теологије и православних теолога.

Кључни појам у том смислу је τὸ φρόνημα (енг. mindset) који обједињује више аспеката, услед чега у српском језику не постоји само једна реч којом би се поменути појам могао адекватно превести. Константину упоредо анализира и протестантски и католички менталитет (τὸ φρόνημα). Као православна Гркиња, која је одрасла у протестантском окружењу, а школовала се у римокатоличкој средини, временом је схватила да на питање шта је православље, односно шта га чини другачијим, заправо уопште није једноставно одговорити. И сама наводи да јој је требало времена да схвати да није ствар у томе „у шта верујемо“, него „зашто верујемо“. Дакле, она сматра да када одговоримо на пи-

тања у шта верујемо и какве су нам црквене праксе и обичаји, можемо наћи заиста много заједничког. Међутим, разлике не можемо тражити само на површини, пошто су исте често од фундаменталног значаја. Ауторка заступа мишљење да је од средишњег значаја оно што су рани хришћани добили директно од Христа, то јест модел понашања, став, поглед на свет, однос према другима, сазнање и свест о томе шта Господ од њих очекује. Све то је заправо сабрано у једној грчкој речи: τὸ φρόνημα, која се среће у Новом Завету. Одговарајући пример садржан је у следећим новозаветним речима: „И узевши га, Петар

га стаде одвраћати говорећи: Боже сачувај, Господе! То неће бити од тебе. А Он окренувши се рече Петру: Иди од мене, сатано! Саблазан си ми, јер не мислиш шта је Божије него што је људско“ (Мт. 16, 22–23). Такође, Свети апостол Павле на неколико места користи овај појам. Управо Православна Црква, по речима наше ауторке, чува кроз векове непромењенима вредности које су јој предате. О протестантском менталитету практично не може ни да се говори уопштено, с обзиром да поред принципа *sola scriptura* постоји широк дијапазон

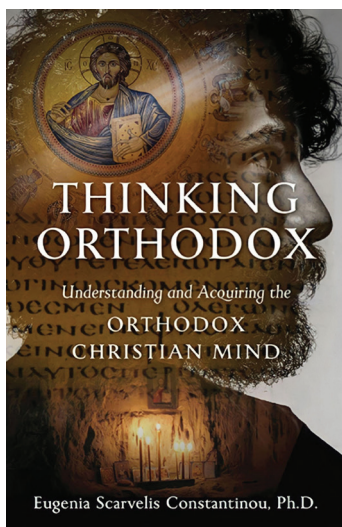
конгрегација и концепт индивидуалног разумевања и тумачења.

С друге стране римокатолички менталитет (τὸ φρόνημα) карактерише велика разноликост мишљења, од конзервативних до изузетног либералних ставова, али је могуће јасно истаћи четири аспекта основе римокатоличког менталитета: 1) Рим, као

центар свега и папа као видљиви симбол тог јединства, 2) вера кроз разум као најважнији принцип (све се разумом може објаснити), 3) трећи аспект је доктринарни развој њихове теологије који произлази из интелектуалног и филозофског приступа теологији због става да се временом те

ологија „развија“ (за разлику од Православне Цркве, која сматра да је пуно откривење Божанске науке дато на дан Педесетнице), 4) четврти аспект био би легализам, који исходи из тумачења греха као „дуга“, другим речима ово доводи до „правничког“ односа између Бога и човека (дужник — поверилац), што директно утиче на питање људског спасења (попут индулгенција, чистишта и сличног) (стр. 36–55).

На основу анализе коју др Константиноу излаже о све три деноминације, приметно је како повлачи паралеле и приказује оно што је

заједничко, док истовремено детаљно и корак по корак представља читаоцу и суштинске разлике. Све ово пропраћено је примерима из личног животног искуства, као и одељцима из дела Светих Отаца.

Евгенија Константинову сматра да православни менталитет, за разлику од протестантског и римокатоличког, дефинишу следећи аспекти: 1) безвремена вредност православља, 2) одсуство централизације и избегавање дефиниција, 3) јединство вере, 4) конзистентна употреба древних извора, 5) предност светости ума у односу на дедуктивно закључивање, уздизање ума, 6) теолошки дијалог са Западом, 7) чување вере уместо развоја доктрине, 8) питање ауторитета и традиције у православљу, 9) осврт на поимање греха, спасења и легализма, 10) тврђење да људи не могу да утичу на Бога (стр. 56–74).

Изузев наведеног, следећа обимнија тема којом се ауторка бави у књизи тиче се карактеризације аутентичних православних теолога, поводом чега истиче: „Православни богослов се верно држи апостолских учења, изражених кроз Библију и предање, те користи Свете Оце као поуздан извор. Уопштено узевши, православни теолог прихвата целосност живота у Цркви, док би његов начин живота требало да рефлектује православни менталитет“ (стр. 208). Неке од врлина православног богослова јесу: аутентичан и поштен, духован, делује из љубави и

чистих мотива, прихвата креативност али без спекулација и иновација, прихвата тајну и парадокс, поседује непоколебљиву верност предању и прихвата га чак и кад превазилази људско поимање, и тако даље (стр. 213–228). Теолог мора знати када, како, где и коме се обраћа, односно говори, као и да је у сваком моменту свестан своје одговорности (стр. 265–270). Ауторка се посебно осврће на проблем теолога аматера и опасности оваквог бављења теологијом, која долази од експанзије интернета и друштвених мрежа, али и од хиперпродукције литературе.

Надаље, књига са више страна показује шта је то православни менталитет кога често нисмо свесни, иако он чини наше природно окружење. Глобализација и индивидуализам модерног света где се мешају утицаји, често замагљују свест о аутентичности православног менталитета. Отуда долази до неприметног усвајања туђих идеја и мишљења, који временом имају тенденцију да преобликују православно начин мишљења. Ауторка је обилно користила како светотачку, тако и савремену литературу, те је на тај начин показала да православље, које је дубоко укорењено у предању, истовремено пружа одговоре на многа савремена питања и дилеме. Књига је, с једне стране занимљива, пошто нуди покушај позиционирања православног светоназора у мултирелигијској и мултиконфес-

сионалној средини каква је америчка. С друге стране, одабрана тематика обрађена је врло јасно и прецизно. Књига је написана тако да је разумљива просечном читаоцу, те значајно може допринети и савременој академској теологи-

ји пошто маркира њене могућности и домете.

Марија Ђорђевић
(marijadlj@gmail.com)

Београд

УДК / UDC: 902:27-23"2021"(049.32)

Теолошки погледи / Theological Views
Година / Volume LVI
Број / Issue 1/2023,
стр. / pp. 163–167.

Јован Благојевић, *Археологија библијској светиа: најзначајнија открића 2021.*

Београд: Библијски културни центар, 2023.

129 стр. ; 20 cm

ISBN 978–86–80866–06–2

Када је у питању Библијска археологија може се слободно рећи да живимо у врло узбудљивим временима. Напредовање савремене технологије која се примењује у ископавањима као и стабилност политичких и економских прилика на многим древним локалитетима доводи до континуираних темељних истраживања која нас скоро сваког месеца обрадују неким новим открићем. Многа од њих бацају ново светло на библијске догађаје. Ова открића пуне ступце не само научне периодике, него и дневне штампе. Израелски часописи као што су *Haaretz*, *Je-*

rusalem Post, *The Times of Israel* или англофони попут *Biblical Archeology Review* и *Live Science* редовно нам преносе најновија открића, а посебна предност ових портала је сте извештавање на енглеском језику што ову област приближава широком кругу читалаца.

Књига под називом *Археологија библијској светиа: најзначајнија открића 2021*, аутора Јована Благојевића, у једном издању обједињује најзначајнија открића у области библијске археологије у 2021. години. Треба подсетити да је књига природни производ интересовања овог аутора